

Hedmarks- skogbruket

1999

Utgitt av Kontaktutvalget for skogbruket i Hedmark

Hedmarksskogbruket 1999

FINALEÅRET I DETTE ÅRHUNDRE

"Hedmarksskogbruket" gir en oversikt over virksomheten på de sentrale fagfelter i skogbruket hvert år. Kontaktutvalget for skogbruket i Hedmark, der skogeierforeningene, Fylkesmannen, Fylkeslandbruksstyret, Skogselskapet i Hedmark og Jenter i Skogbruket er medlemmer, står for utgivelsen. Hovedkilde til de statistiske oversikter er Skogavgiftsregnskapet. Oversiktene viser de samlede resultater av virksomheten på de mer enn 10.000 skogeiendommene i fylket, herunder effekten av den rådgiving og tilretteleggende virksomhet som kontaktutvalgets medlemmer har bidratt med.

Årets utgave av "Hedmarksskogbruket" er nr. 18 i rekken siden utgivelsen startet i 1982, samme år som Kontaktutvalget ble etablert, og den siste i dette århundre. Årets "tørre tall" for de enkelte fagfelt er neppe av oppsiktsvekkende art. De bekrefter den stabilitet som preger skogbruket i fylket. Det er allikevel bekymringsfullt at omfanget av de langsiktige skogkulturtiltakene ligger tilbake å ønske. Mangel på arbeidskraft er en vesentlig årsak til dette, et forhold som utgjør en stor utfordring i årene fremover.

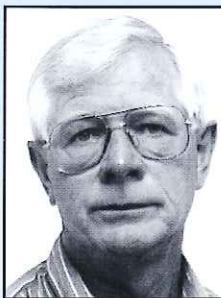
Stortingsmelding nr. 17 (1998 - 99):

Verdiskaping og miljø – muligheter i skogsektoren ("Skogmeldingen") er viet stor oppmerksomhet dette året. Meldingen preges av optimisme og muligheter både i skogbruket og i skogbaserte virksomheter. Stortingets behandling av meldingen forsterket dette inntrykket. Det sentrale – verbale (!) – skogpolitiske budskap er således positivt, og bør gi forhåpninger om tilsvarende oppfølging med virkemidler (?).

Skogen og skogbruket har gjennomgått en rivende utvikling i det siste århundret av det andre millennium. Skogressursene er nær fordoblet, til tross for at det i løpet av 1900-tallet er tatt ut tømmer som tilsvarer mer enn det dobbelte av dagens virkesressurser. Realverdien av produktene fra skogen har ikke endret seg påviselig i løpet av århundret, mens den er halvert i løpet av de siste 40 - 50 årene. Utbygging av skogsvegnettet, mekanisering og rasjonalisering har ført til at effektiviteten i skogbruket er omtrent 20 ganger høyere enn i sekelets første halvdel. Fra å gi et vesentlig bidrag til sysselsetting og inntekter i distriktene, utgjør skogen i dag en ressurs som gir et spennende grunnlag for ny verdiskaping, fritidsaktiviteter og miljømessige kvaliteter.

På tampen av det 20. århundre er det på gang radikale endringer i organisering og strukturering av sentrale aktører i skognæringen i Hedmark. Sagbruksindustrien blir styrt av stadig færre hender og har kontinuerlig behov for strukturtilpasninger og nytenkning.

Næringsorganisasjonene er på leting etter å finne sin fremtidige struktur og posisjon, og den offentlige skogforvaltningen står foran store utfordringer med å kunne tjene skogbruket etter at den har fått økt integrering i, og påvirkning fra, statlig og kommunalt byråkrati.

*Gunleik Kaafjeld
Fylkesskogsjef*

Sammendrag

Skogbruket i Hedmark 1999 - en oversikt

Vekstforholdene for skogen var gunstige med rikelig nedbør det meste av vekstsesongen. Fuktigheten var dermed ingen hindring for en god spiring av granfrøet etter det rike frøåret i 1998. Dette hjalp imidlertid dårlig i høyereliggende strøk der frømodningen var for dårlig. Det kjølige og fuktige været først i sesongen hadde også som positiv effekt at det dempet angrepene av granbarkbillen og reduserte oppformeringen.

Avvirkningen til industrielle formål var vel 2,1 mill. m³, omtrent det samme som året før, og utgjør ca 85% av hva som regnes som potensialet.

Investeringene i foryngelse og pleie av skogen har gått noe ned i forhold til 1998. Tendensen de senere årene er likevel relativt stabil. Det er naturlig at markberedningen er noe redusert i forhold til fjoråret da mye av den økte aktiviteten var en forberedelse til å utnytte frøåret til naturlig foryngelse. Økt satsing på naturlig foryngelse på grunn av frøåret, kan på samme måte forklare reduksjonen i nyplantingen. Den sterke reduksjonen i suppleringsplanting er bekymringsfull og har ingen god forklaring.

I forhold til fylkets foryngelsesstrategi, er det behov for et betydelig løft i foryngelsestiltakene. Det er også behov for økt aktivitet i ungskogpleien.

Mangel på arbeidskraft til kulturarbeider er et økende problem. Flere steder har arbeidskraftmangel ført til mindre planting og ungskogpleie. Dette problemet viser seg raskt der aktiviseringsarbeidet lykkes med å skaffe økte oppdragsmengder. Tilskuddet til manuell førstegangstynning virker imidlertid positivt ved å gi sysselsetting til arbeidskraft utenom kultursesongen og bremser dermed den negative utviklingen. Denne tynningen representerer i overkant av 50 årsverk.

Investering i veger er fortsatt viktig for en effektiv utnyttning av skogressursene. Vegbyggingsaktiviteten har ligget på samme nivå som året før, men statistikken som er knyttet opp mot tilskudds-utbetalingen, viser nedgang. Se forklaring på side 7. En omfattende registrering av tilstanden for fylkets skogsbilvegnett har avdekket behov for økt satsing på vegvedlikehold. Resultatet viser imidlertid en klar positiv effekt for kommuner som har drevet organisert vedlikehold over mange år.

Skogbruksplanleggingen er litt redusert som følge av en grundigere forberedelse og endringer i rutinen. Det vil ta litt tid før dette har gått seg til. Områdetaksering er den dominerende metoden.

Den store aktiviteten i lafting, er et godt eksempel på satsingen på verdiskaping i skognæringen. Tømmeret blir bedre betalt og aktivitet skapes ute i distriktene.

"Skogeierskolen" er resultatet av prosjektet "Skogbrukets etterutdanning i Hedmark" som ble avsluttet i 1998. I 1999 har arbeidet med å etablere "Skogeierskolen" startet opp. Den er planlagt å være fullt operativ for hele fylket i løpet av 2001.

Tømmeravvirkningen

	Kvantum mill m ³	Verdi mill kr	Gj.snitt kr/m ³
1998	2,1	760	367
1999	2,1	746	349

Manuell førstegangs tynning

Tilskudd til manuelt utført førstegangs tynning var i 1999 300 kr/daa, dog begrenset til 100 kr/m³. Det kom i løpet av året inn 384 søknader om tilskudd. Tilskuddsberettiget areal var 9.000 dekar og det ble tatt ut 35.000 m³. Gjennomsnittlig uttak i tynningene var 3,8 m³/daa mot 3,1 m³/daa i 1998. Arealmessig er det en tilbakegang på 10 %, volummessig derimot en økning på 10 %.

Tynning i barskog dominerer. Lauvskogtynning utgjør bare 3 %. Skogeiendommer under 1.000 da er representert med 30 % og eiendommer over 5.000 da med 27 %. Hele 34 % av tynningsarbeidet er utført av eieren selv, leid arbeidskraft utførte 42 %, mens 24 % ble utført av entreprenører.

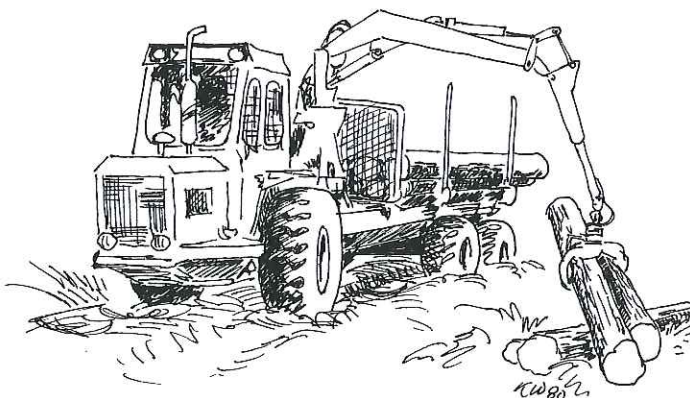
Arbeidsinnsatsen representerer noe over 50 årsverk. Tilskuddet bidrar dermed til en betydelig sysselsetting av vår gjenværende arbeidskraft i kritiske perioder av året.

Tømmeravvirkningen

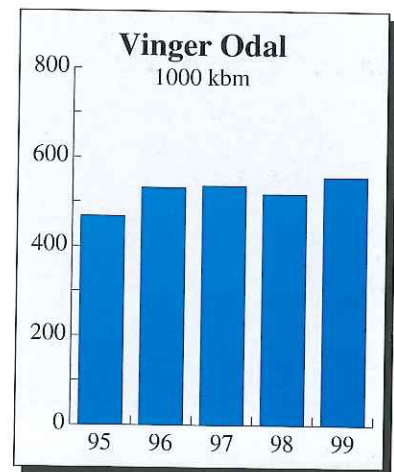
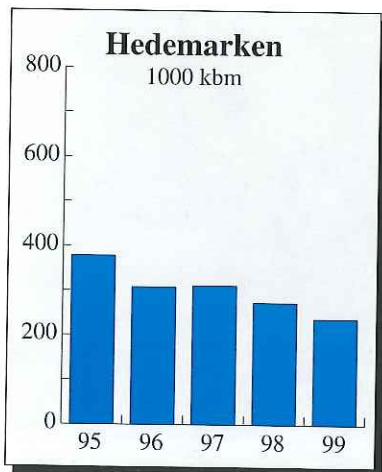
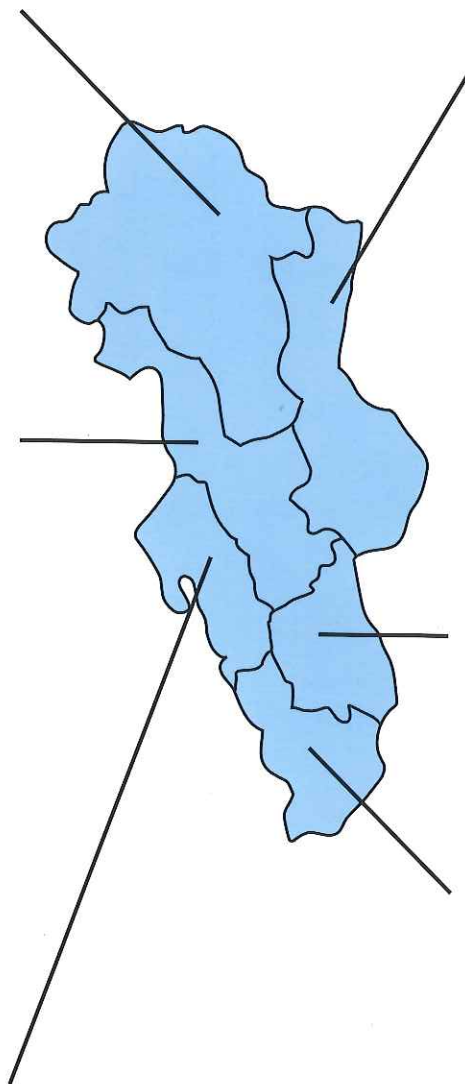
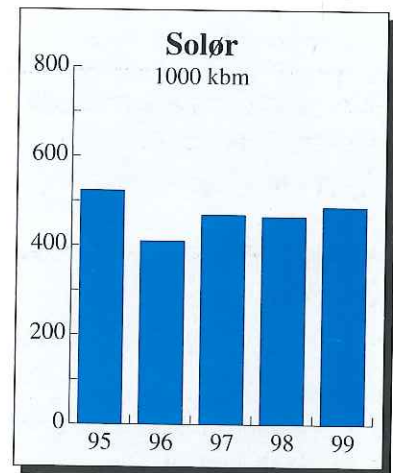
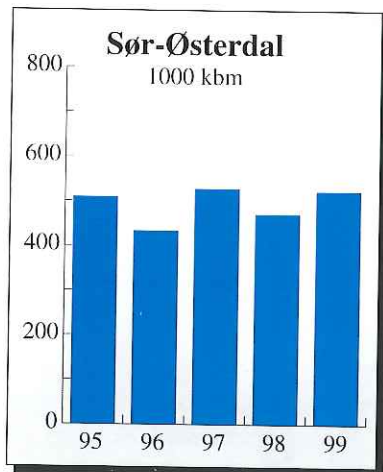
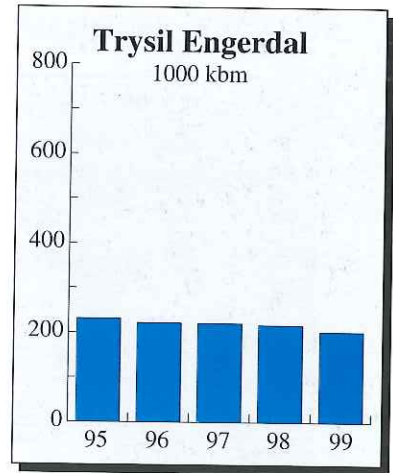
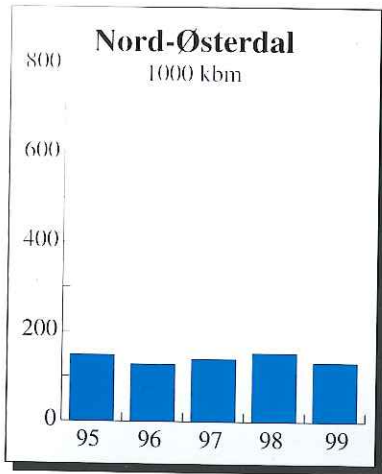
Oppgaver fra skogavgiftsregnskapet viser en avvirkning til industrielle formål på 2,14 mill. m³ som var en liten økning fra 1998. Avvirkningen har sunket i 10 kommuner, økt i 8, og vært tilnærmet den samme i 4 kommuner.

Bruttoverdien av avvirkningen var 746 mill. kroner og 2% lavere enn i 1998. Gjennomsnittsverdien pr. m³ var ca 4% lavere enn i 1998.

Driftsforholdene i 1999 var svært gode. Det var heller ingen vanskeligheter med omsetningen av de vanligste tømmer Sortimentene. Prisen på massevirke viste en fallende tendens, spesielt for furu.

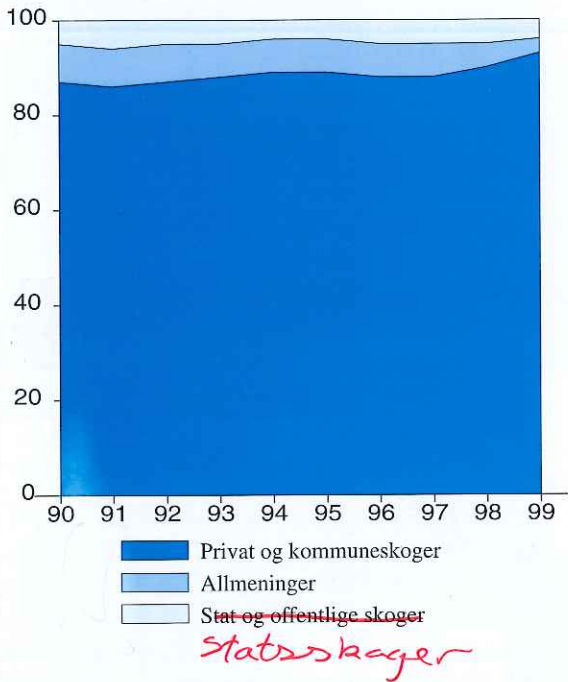

Tømmeravvirkingen

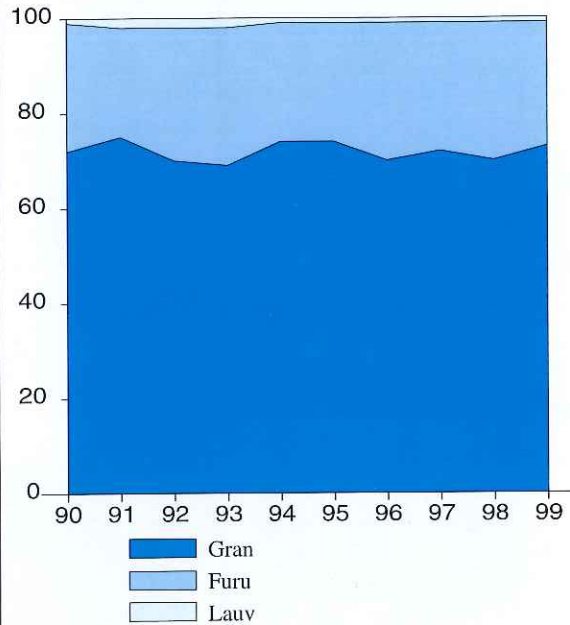

Tømmeravvirkingen

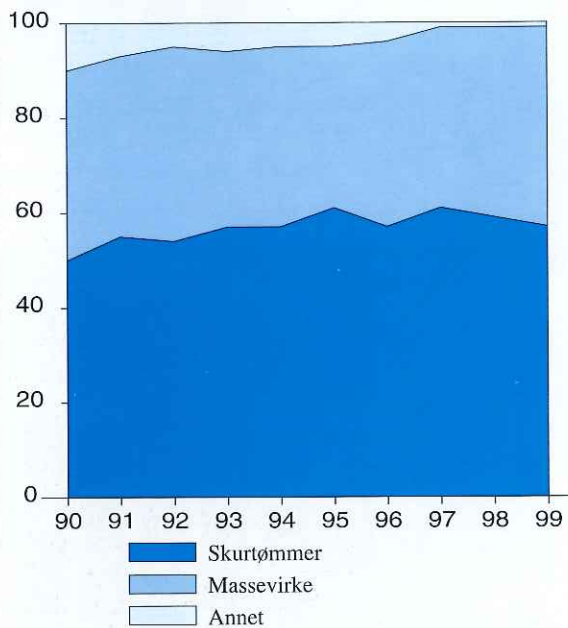
Avvirkning fordelt på eierkategori

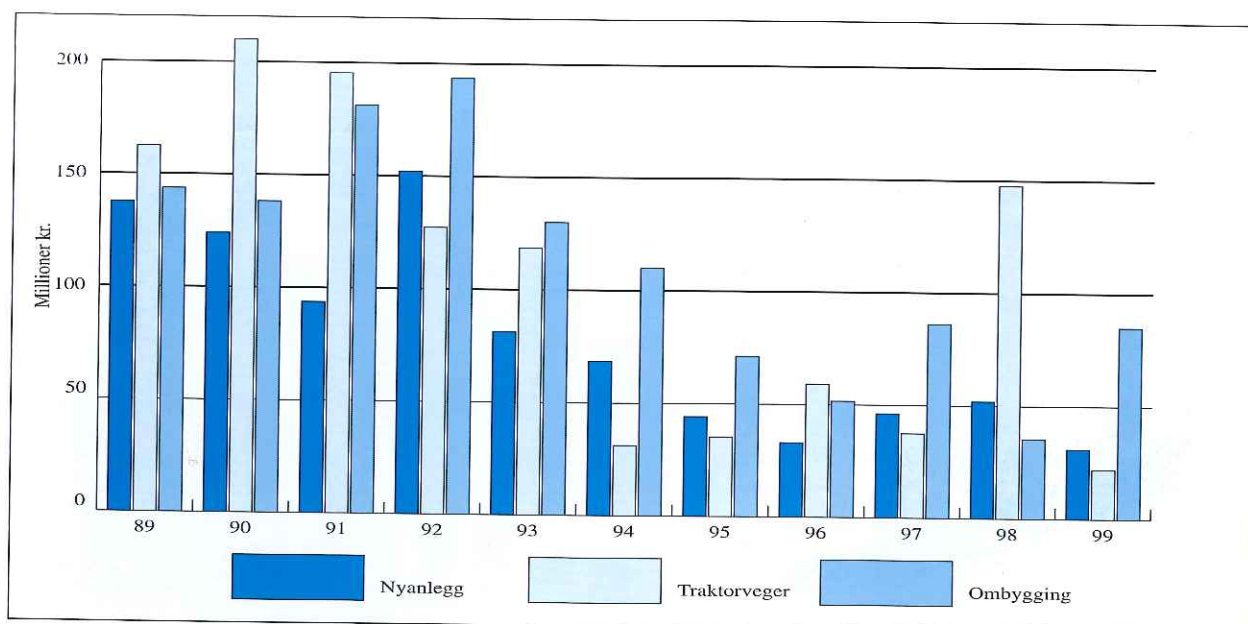
Treslagfordeling

Sortimentfordeling

Skogsveger

Som det framgår av diagrammet, fikk vi en sterk reduksjon i investeringene i skogsveger målt i totaldistanse ferdig godkjente anlegg. Resultatet det enkelte år påvirkes av værforholdene, altså om forholdene er slike at ferdig grusing og høvling lar seg gjennomføre.

Det ble ferdig godkjent 31 km nyanlagt skogsbilveg til gjennomsnittlig kostnad 175 kr/m.

For ombygging av skogsbilveger er de tilsvarende tallene 85 km og 109 kr/m, mens de for nybygging av traktorveger er 22 km og 35 kr/m.

Opgavene for 1999 er noe misvisende fordi det nye økonomisystemet i staten medførte at utbetalingene måtte avsluttes i begynnelsen av desember. Ved årsskiftet lå ca 30 % av fullførte anlegg og ventet på tilskuddsutbetaling.

Vegvedlikehold er viktig. Spesielt gjelder det grøfterensk, krattknusing og høvling

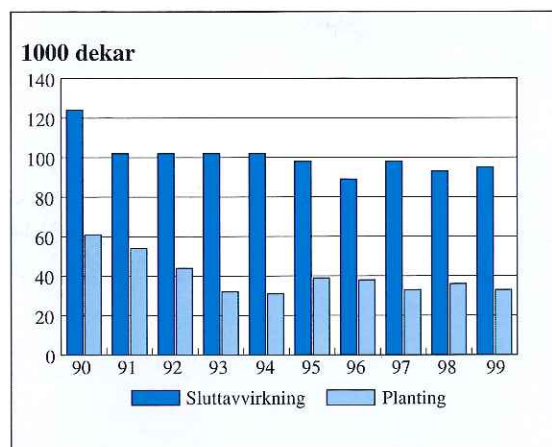
Skogkultur

Reduserte investeringer i forhold til året før. Frøåret på grana er utnyttet til naturlig foryngelse

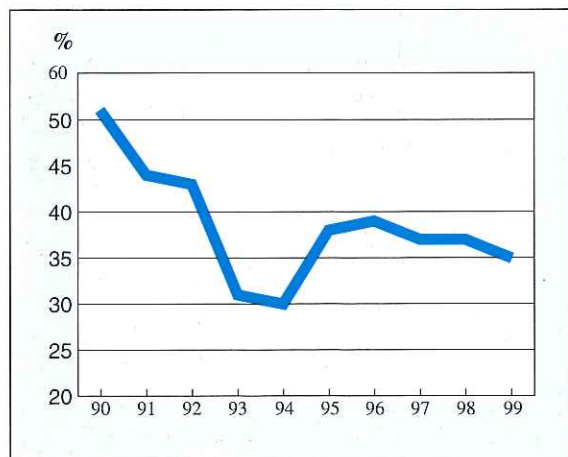
Tendensen i skogkulturinvesteringene de senere år er relativt stabil. I forhold til fylkets foryngelsesstrategi, er det imidlertid behov for et betydelig løft i foryngelsestiltakene. Det er også behov for

økt aktivitet i ungskogpleien. Mangel på arbeidskraft til kulturarbeidene er et økende problem, og flere steder har arbeidskraftmangel ført til mindre planting og ungskogpleie.

Foryngelse

Tilplantet areal sammenlignet med sluttavvirkningsareal samme år.

Nyplanting vist i prosent av sluttavvirkningsarealet året før.

Nyplantingen utgjør 73% av målsettingen

33 000 dekar er nyplantet med 6,0 mill. planter. Dette utgjør 35% av arealet som er hogd for foryngelse året før. 610 000 planter er brukt til suppleringsplanting.

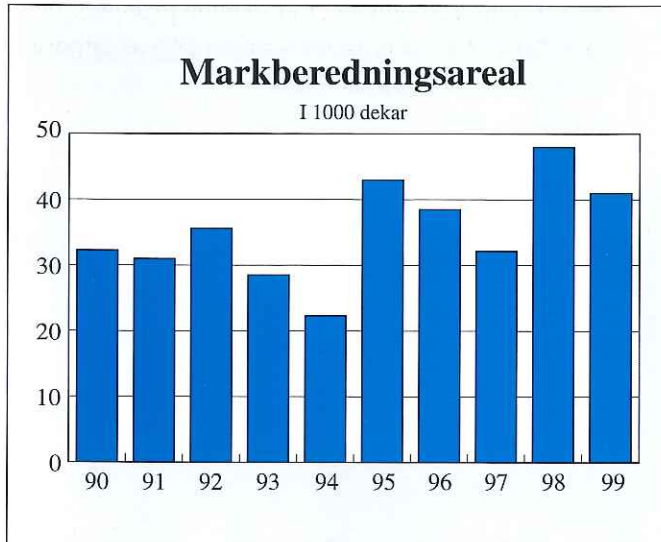
Av plantene er 93 % gran, 6 % furu og 1% andre treslag – mest bjørk. Såing er foretatt på 2978 dekar.

Andelen av planting har gått noe ned, blant annet som følge av utnytting av frøåret på gran til naturlig fornyelse.

Andelen bør likevel økes vesentlig for å kunne sikre forsvarlig fornyelse i deler av granskogen. Kontroller har dokumentert vesentlige mangler ved foryngelsen.

Skogkultur

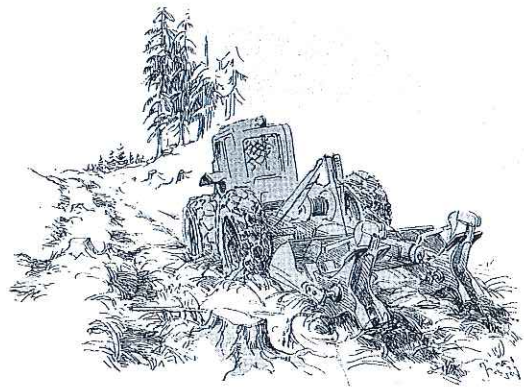
Markberedning

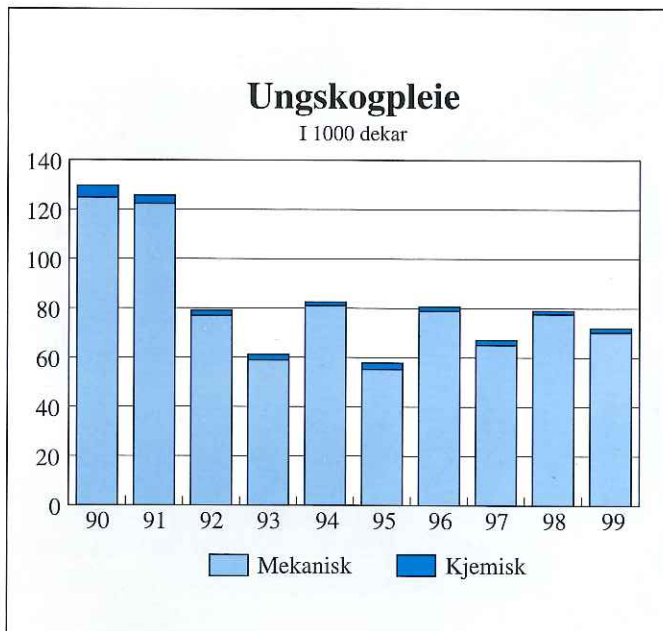
Markberedningen utgjør 88 % av målsettingen.

Markberedning er utført på 41 000 dekar.

Markberedningsaktiviteten har vært bra de siste 5 årene og er et viktig tiltak for å kunne skape bedre foryngelser.

Ungskogpleie

Utført ungsogpleie utgjør vel 70% av målsettingen.

Ungskogpleie er utført på 72 000 dekar.

Aktiviteten har de siste 7 årene vært relativt stabil og variert rundt ca 70% av målsettingen.

Skogsprøytingens andel av ungsogpleien utgjør 1795 dekar. Dette er 0,13 promille av produktivt skogareal eller 1,8 % av årlig foryngelsesareal

Skogbruksplanlegging

Det ble i 1999 ferdigstilt skogbruksplaner og skogoversikter på 612.000 dekar mot 775.000 i 1998. Det er ikke mindre interesse for nye planer, men reduksjonen har sammenheng med grundigere forberedelser og prosessen med å trekke skogeierne mer aktivt inn i gjennomføringen. Oppfølging av Landbruksdepartementets rapport om skogbruksplanlegging fra 1998 krever endringer i de fleste ledd, og det vil ta noe tid før alt er helt på plass. Så langt er tilbakemeldingene fra skogeierne positive.

Samlet var investeringen på 8.9 mill. kroner. Tilskuddet (LUF-midler) utgjorde 5.4 mill. kroner. For skogoversikter dekket tilskuddet hele kostnaden, mens skogeier fikk ca. 50 % tilskudd for utarbeidede planer. Det ble utarbeidet 290 skogbruksplaner med samlet areal på 526.000 dekar (gjennomsnittsstørrelse 1814 da) og 377 skogoversikter med samlet areal på 86.000 dekar (gjennomsnittsstørrelse 228 da). 223 skogeiere har gått på kurs etter mottatt plan. Av disse var 48 kvinner.

Det foregår betydelige strukturendringer blant firmaer som utfører skogbruksplanlegging. Størst betydning for Hedmark har sammenslåingen av planavdelingene i Glommen Skogeierforening og NORSKOG til et felles takstselskap med navn "FORAN" fra 1. januar 2000.

Prosjektet Miljøregistreringer i skog (MIS-prosjektet) som Landbruksdepartementet har iverksatt, tar for seg biologisk mangfold og kulturminner og gjennomførte betydelige registreringer i hele landet i 1999. I Hedmark var en pågående takst i Alvdal involvert i prosjektet. Målet med prosjektet er å utvikle og utprøve et verktøy som kan nyttes i skogbruksplanleggingen for registrering og eventuelt overvåking av miljøkvaliteter for biologisk mangfold og kulturminner.

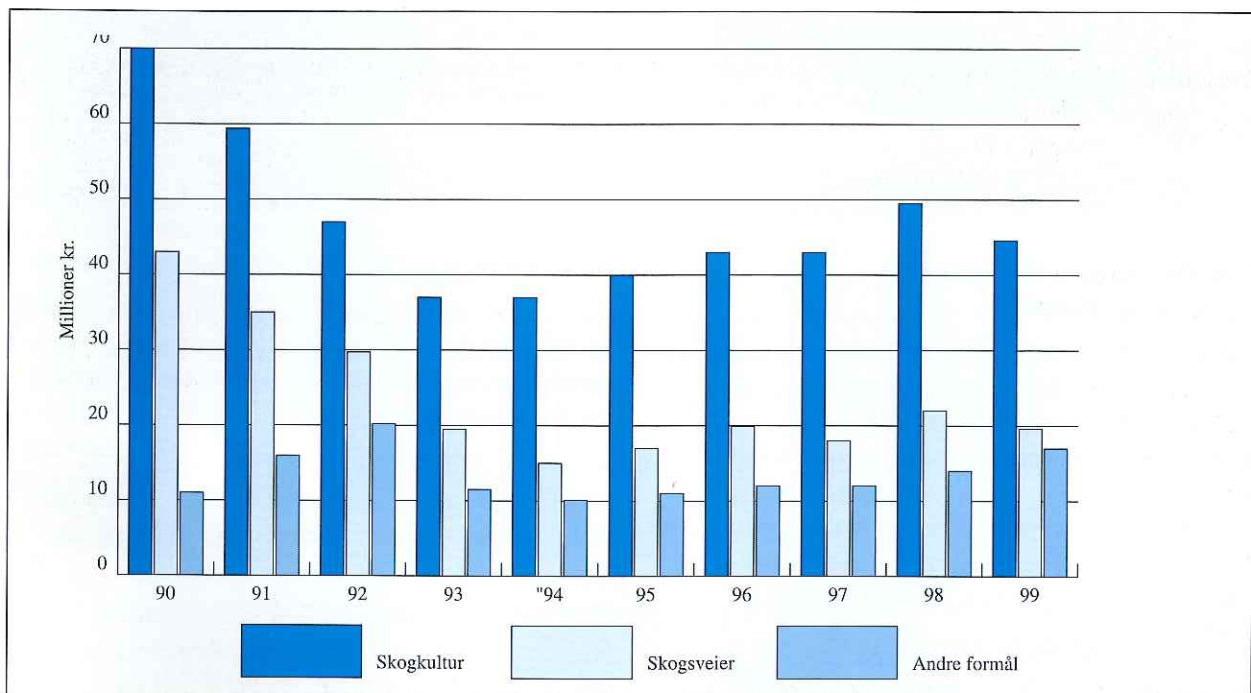
Skogavgift og offentlige tilskudd

Skogavgiften bidrar i stor grad til å gjennomføre de skogpolitiske målsettinger

Gjennom skogavgiftsregnskapet er det utbetalt 81 mill. kroner til ulike investeringer i skogbruket.

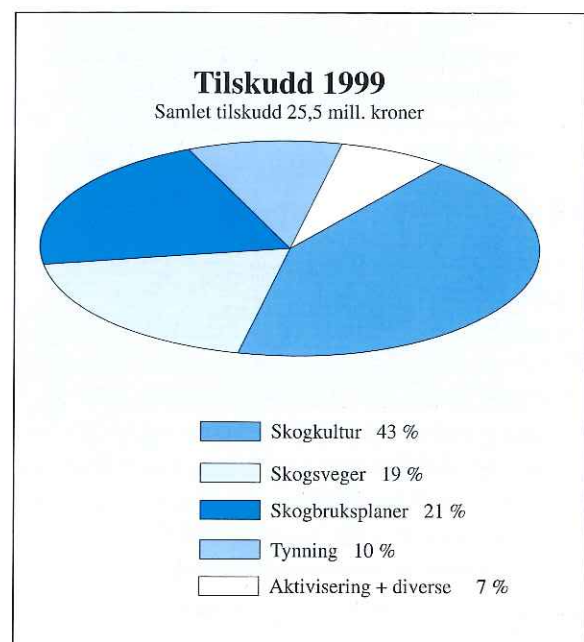
Innestående skogavgift ved årets slutt har de siste tre årene vært på ca 152 mill. kroner.

Utbetalt fra skogavgiftsregnskapet fordelt på formål

Tilskuddet består av statstilskudd, tilskudd fra Landbrukets utviklingsfond og fra bygdeutviklingsmidler (BU-midler).

Utbetalt tilskudd var i 1999 på ca. 25,5 mill. kroner og er fordelt slik figuren viser.

Rentene av skogavgiften

Rentene av skogavgiften er forvaltet i henhold til forskrifter og i samsvar med godkjente budsjetter. Det er i alt brukt 9,3 mill. kroner i 1999. Dette fordeler seg slik:

- 3,8 mill. kroner er brukt til tiltak i kommunene
- 1,5 mill. kroner er overført til Landbruksdepartementet
- 2,6 mill. kroner er overført til skogeierforeningene
- 1,4 mill. kroner er fylkesinntrukne rentemidler som i hovedsak er brukt til formål som er omtalt nedenfor.

Informasjon, veiledning og opplæringstiltak

Dette er viktige formål for bruk av rentemidler på alle nivå. Arbeidet med å videreføre prosjektet SKOGEIERSKOLEN til et konkret utdannings-tilbud for nye skogeiere er støttet med 300.000 kroner. I tillegg er en rekke fagarrangementer, studiereiser, annonser, informasjonsmateriell m.m. helt eller delvis finansiert med disse midlene, og samlet er det benyttet ca. 450.000 kroner til formålet.

Tiltak for barn og ungdom

Kontaktutvalget for skogbruket i Hedmark har etablert et treårig prosjekt med engasjement av egen informasjonskonsulent. Prosjektet ledes av en styringsgruppe utpekt av Kontaktutvalget. Det er brukt ca. 425.000 kroner til tiltaket i 1999.

Tilskudd til organisasjoner

En rekke organisasjoner m.v. søker om tilskudd fra rentemidlene til sin virksomhet. I 1999 er Skogselskapet i Hedmark, Hedmark 4H, Jenter i Skogbruket og Sørlistøa Fløtermuseum tilgodesett. Dessuten er det gitt noe støtte til naturvern-organisasjonene Blekkulf og Natur og Ungdom, og det er ytet et tilskudd til Skogbrannovevåkningen i Hedmark, konkret tiltenkt anskaffelse av ajourført kartverk montert som "rullegardiner" på bakkestasjonen (Elverum brannstasjon). I alt er det brukt ca. 250.000 kroner til disse formålene.

Andre tiltak

Det er ytet 50.000 kroner i støtte til gjennomføring av "Motorsag-VM" som arrangeres i Norge i år 2000, og hvor det inngår en deltakerutferd til Hedmark og Oppland

Resten av de fylkesinntrukne rentemidlene er brukt til noe administrasjonskostnader vedrørende skogavgiftsordningen samt diverse tiltak av mer beskjedent art.

Rentene av skogavgiften kan ikke nyttes til forvaltningsoppgaver i offentlig skogforvaltning eller til skogeierforeningenes generelle næringsvirksomhet. Rentemidlene skal primært nyttes til informasjons- og rådgivningstiltak, utviklingspregede prosjekter og enkelttiltak til fremme av skogbruket, lokalt, regionalt og sentralt.

Tilstandsrapport for skogsbilveger

Manglende vedlikehold av våre skogsbilveger er en påstand fra flere hold innen bransjen.

"Hedmarksskogbruket 1997" beskrev også dette som vår største utfordring på transportsiden.

På denne bakgrunn har Fylkesmannens landbruksavdeling i 1999 gjennomført en registrering av tilstanden på fylkets skogsbilvegnett. Arbeidet har vært organisert som et prosjekt med fagfunksjonærer ved seksjon skog som prosjektmedarbeidere.

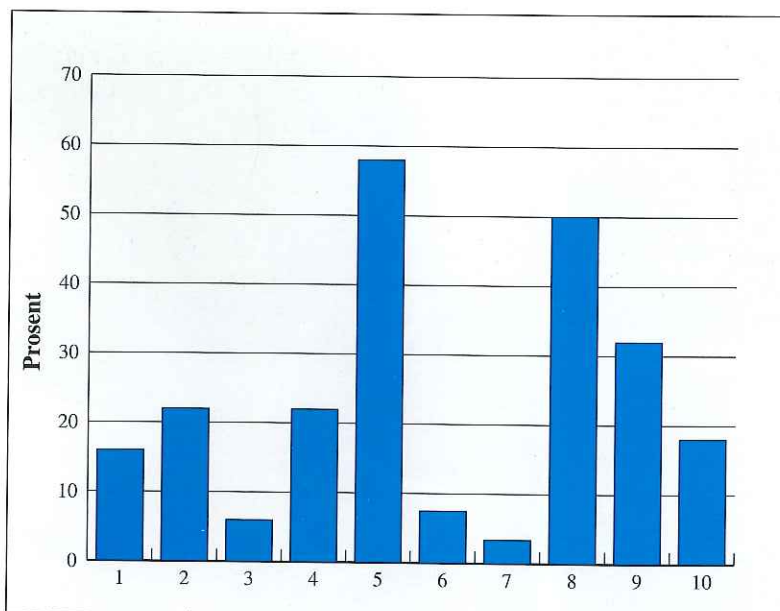
Totalt er vedlikeholdstilstanden registrert på 2500 km skogsbilveg fordelt på alle kommuner. Utvalgte veger er vurdert som representative for fylkets vegnett og representerer ca 20 % av Vbasen for det private vegnettet. Vbase er en elektronisk vegdatabase eller et elektronisk kart som årlig ajourholdes av Statens kartverk. Alle skogsbilveger med lengde over 50 meter skal være med, og basen har en nøyaktighet på 2 meter.

Registreringene er bearbeidet vinteren 1999/2000, og det vil komme en egen prosjektrapport som viser resultatene. I tillegg vil prosjektmedarbeiderne drive opplysningsvirksomhet m.m. på regionalt nivå. Kommunerresultater vil også bli gjort tilgjengelig.

Resultatene viser relativt klare tendenser for det generelle bildet av vedlikeholdet. For kommuner som har drevet organisering av vedlikeholdet over mange år, viser tallene en klar positiv effekt.

Undersøkelsen viser at 50 % av vegnettet betraktes som godt vedlikeholdt. Dette er noe bedre enn forventet. 22 % av vegnettet av har mangelfullt grusdekke, noe som representerer et "etterslep" på ca. 100 mill. kroner.

Utfra figuren under, som viser et utdrag fra undersøkelsen, må en kunne konkludere med at det absolutt er behov for noen ekstra tak for å komme ajour.

Forklaring til stolpene:

1. Maskinell rydding skulder
2. Maskinell rydding grøft
3. Manuell rydding grøft
4. Forbedring slitelag
5. Høvling
6. Grøfterenske
7. Sum skade (vann, drift og kjøreskader)
8. Godt vedlikeholdte veger
9. Middels godt vedlikeholdte veger
10. Dårlig vedlikeholdte veger

Figuren viser registrerte mangler eller tilstand i prosent av veglengden for Hedmark.

Råstoffutnytting

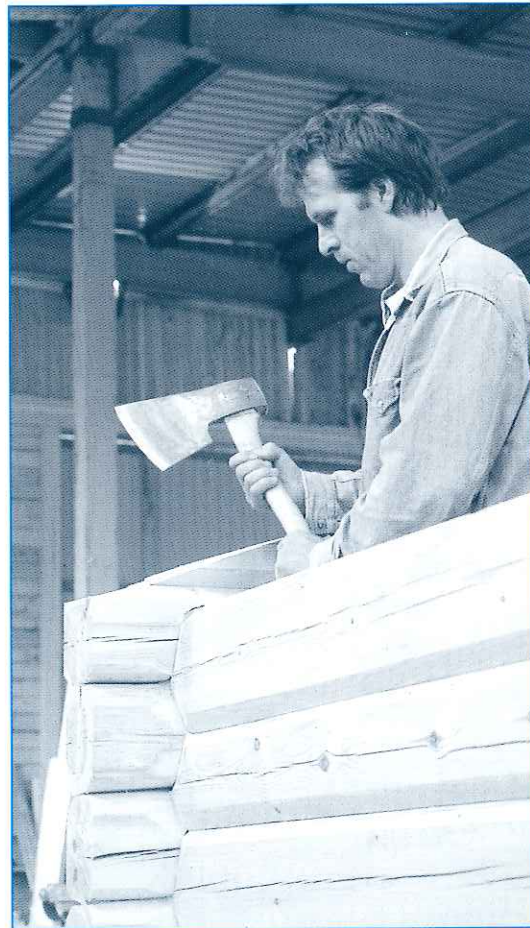
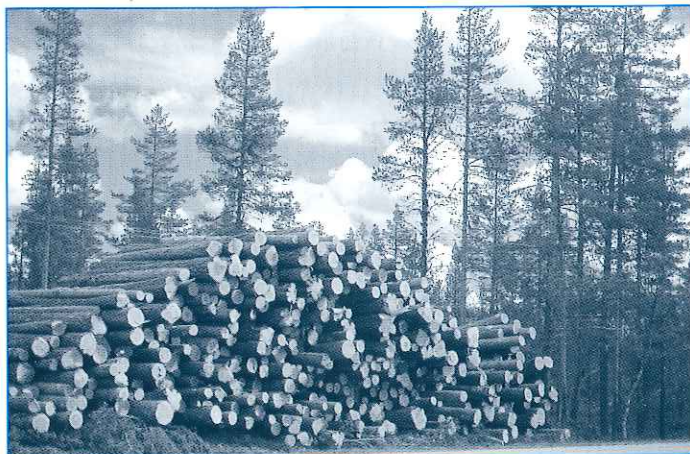
Laftenæringen betyr mye for Hedmark

Laftenæringen har økt kraftig i de senere årene og har bidratt til at råstoffet har fått høyere verdi. En registrering som er gjort av fylkesmannens landbruks-avdeling vinteren 1999, viser at der er vel 60 små og mellomstore laftebedrifter i Hedmark.

Produktene er vesentlig hytter og boliger, men det finnes også en rekke andre produkter. Det kan for eksempel nevnes at to driftsbygninger for sau er oppført i laft og med godt resultat. Sysselsettingen i disse bedriftene utgjør mellom 130 og 140 årsverk.

Tallene under viser fordelingen på regioner.

Region	Antall bedrifter	Antall Årsverk
Solør/Odal	16	17
Hedemarken	3	13
Sør-Østerdal	23	54
Nord-Østerdal	19	48
Sum Hedmark	61	132

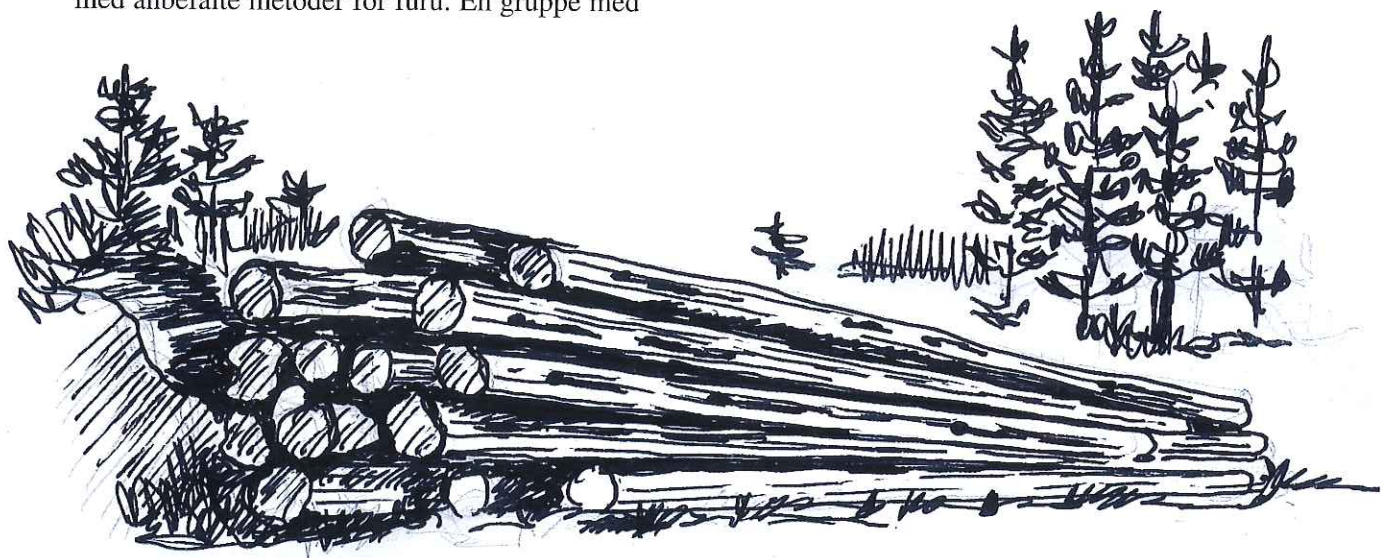

Råstoffutnytting

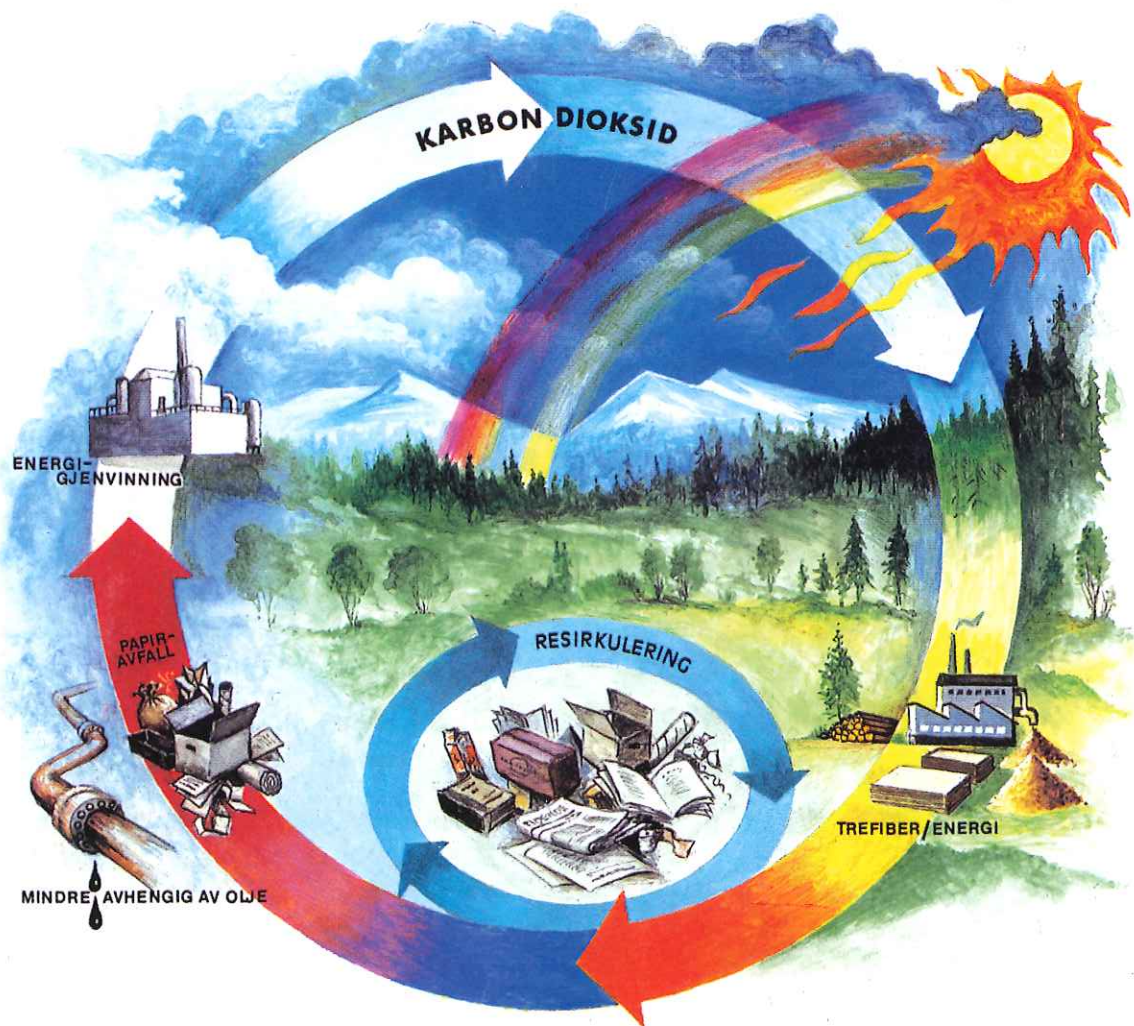
Skogskjøtsel for større dimensjoner og bedre kvalitet

Svake priser på massevirke og forventet redusert pris på små skurdimensjoner, har ført til en diskusjon om hvor vidt dagens skogskjøtselsmetoder alltid er de beste. Spørsmålet er reist i Nord-Østerdal der mer lukkede hogster også blir vurdert i furuskog. Slik hogst vil kunne redusere massevirkeandelen samtidig som dimensjon og kvalitet på tømmeret vil kunne øke vesentlig. Metoden er kontroversiell da den bryter sterkt med anbefalte metoder for furu. En gruppe med

representanter for tillitsvalgte, skogfunksjonærer og industrien i Hedmark besøkte høsten 1999 professor Mats Hagner i Sverige for å bli informert om den metoden han har utviklet. Det virker som om metoden kan bidra til å dempe problemene knyttet til furuhogsten i Nord-Østerdal. Det er en rekke uavklarte spørsmål rundt metoden, men interessen for metoden er såpass stor at det vil bli forsøkt å utrede den videre.

Skogens CO₂ – Kretsløp

Illustrasjonen er hentet fra brosjyren «Oljealderen vil ta slutt» utarbeidet av ~~Det~~ Norske Skogselskap

Kontaktutvalget for skogbruket i Hedmark består av representanter fra

**Fylkesmannens landbruksavdeling
Fylkeslandbruksstyret
Glommen skogeierforening
Mjøsen Skogeierforening
Trysilvassdragets Skogeierforening
Norskog avd. Hedmark
Skogselskapet i Hedmark
Jenter i Skogbruket**

Kontaktutvalget har til formål å fremme skogbruksnæringen i fylket og drive informasjon om denne gjennom samarbeidsprosjekter og andre tiltak